

Izvorni znanstveni članak
UDK 7.0 (497.13 DUBROVNIK) (091) "16/17"
Članak je primljen 23. VIII. 1988.

Kruno Prijatelj

Split, Partizanska 4

RESTAURIRANJE SLIKA PETRA MATTEIA NA KORU DUBROVAČKE CRKVE SV. VLAHA

Zavod za restauriranje umjetnina u Zagrebu nedavno je restaurirao pet kompozicija koje ukrašavaju bogato izrezbarenu ogradu Gropellijeve crkve sv. Vlaha u Dubrovniku. Na toj kičenoj i pozlaćenju ogradi, koju je po svoj prilici izveo Valentino Vissiani s bratom, koji se smatra i autorom drvorezbarskih radova u riznici katedrale, slikar Petar Mattei (Matejević) naslikao je po sredini "Mučenje sv. Vlaha", desno i lijevo od ove slike dva platna s prikazima anđela sa simbolima mučenja sveca, a sa strane ovih likove sv. Cecilije i kralja Davida.

Središnje polje sa "Mučenjem sv. Vlaha" (vel. 77/137 cm) prikazuje po sredini dubrovačkog zaštitnika gologlava i sijede brade u crvenoj moceti s plavom podstavom, dok je uz njega položena sklopljena mitra. Nad njim je mladi bradati krvnik s mačem u ruci odjeven u tamnozeleno odjeću koji mu namjerava odrubiti glavu. S jedne i druge strane kompoziciju zaokružuju vojnici s kacigama ili gologlavi od kojih jedan drži helebardu, a koji okrutna pogleda i izraza s užitkom promatraju zblivanje.

"Anđeli sa simbolima muke I" (vel. 77,5/53,5 cm) nose dvojica četke sa željeznim klinovima kojima će oderati kožu sveca, treći nosi palminu grančicu simbol mučeništva, a četvrti kleči zatvarajući dinamičku razigranu kompoziciju.

"Anđeli sa simbolima muke II" (vel. 77,5/53,5 cm) nose jedan naramak drvenih motki, a drugi mučila u vidu bičeva koji završavaju željeznim zvijezdama. Treći ima kao na prethodnoj granu palme.

Lijevo je prikazana sv. Cecilija, zaštitnica glazbe (vel. 77/55,5 cm) u svijetloj haljini sa žučkastim šalom s kopčama ukrašenim draguljima i s modrim plaštem, koja svira orgulje, a desno je David (vel. 77/55,5 cm), židovski kralj-pjesnik s krunom na glavi, plaštem od hermelina i s ljubičastom podstavom nad smeđom odjećom. David očito simbolizira glazbu starog zavjeta.

Dok su pozadine skupine anđela intenzivno plave boje, fond svetaca naslikan je u varijacijama okera čime je slikar postigao uspješni kontrast.

O samom restauratorskom zahvatu direktor Zavoda za restauriranje umjetnina, prof. Ferdinand Meder, ljubazno mi je u svom pismu od 26. srpnja 1988. poslao slijedeći izvještaj:

"Sve su slike bile u podjednako lošem stanju. Slikana površina bila je zatamnjena od prljavštine i požutjelog starog laka, platna su bila izvješena na lošim unutrašnjim okvirima. Sloj boje sasušen i ispucan mjestimično se odvajao od podloge i u manjim dijelovima otpadao. Nakon demontaže i preventivne zaštite slike su dopremljene u Zagreb. Sondiranje je pokazalo da su slike djelomično naknadno preslikane i da je izvorna boja s podlogom na samim slikama na više mjesta potpuno uništena.

S lica slika očišćena je površinska prljavština, odstranjeni su slojevi starog požutjelog laka, kao i naknadni preslici.

Sve slike su retonilirane, a nakon toga su zakitana oštećenja u sloju podloge. Izrađeni su novi unutrašnji okviri na koje su napeta retonilirana platna. Slike su potom lakirane, a oštećenja retuširana.

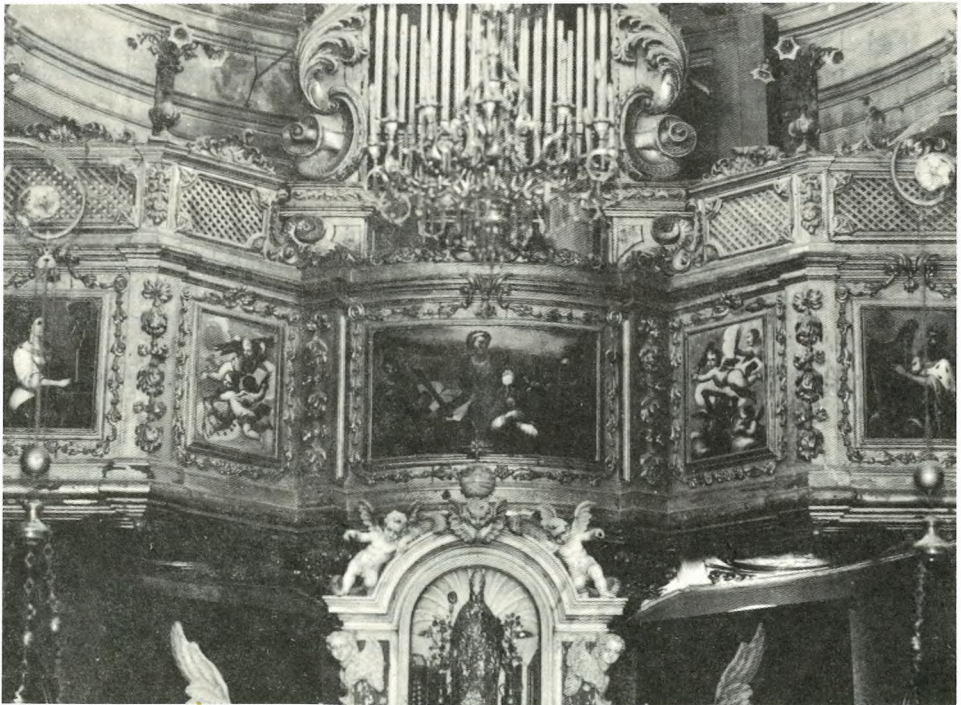
Sve su slike ponovo montirane na ogradi pjevališta."

Slike su restaurirali "Mučenje sv. Vlaha" i "Anđeli sa simbolima mučenja I i II" slikar restaurator Sonja Cikač-Kovačić, "Sv. Ceciliju" viši restaurator Emira Kranjčec, a "Davida" akademski slikar restaurator mr. Eva Winkler.

Povodom ovog uspješnog zahvata želio bih sasvim ukratko evocirati slikarski lik Petra Matteia, o kome sam više puta pisao zbog čega neću ponavljati neke ranije iznesene činjenice.

Nakon što se sredinom Cinquecenta Kristoforom Antunovićem Nikolinim i malom skupinom njegovih još slabijih suvremenika ugasila u stvari dubrovačka varijanta "dalmatinske slikarske škole" grad nije više imao značajnijih lokalnih slikarskih pojava, a pogotovo slikara srodnih crta sa kojima bi se mogao povezivati pojam "škole".

U jednoj davnoj studiji iz 1949. bio sam pokušao evocirati dvojicu nešto iskusnijih imena dubrovačkog slikarskog baroka. Prvi je bio Benko Stay (1650-1687), dubrovački pučanin, činovnik Republike, rođak pjesnika Petra Kanavelića koji ga je poticao naslikati kompoziciju "Pobjeda poljskog kralja Ivana Sobieskog nad Turcima kod Beča", autor većinom izgubljenih slika, koji se bavio glazbom i poezijom. Čini se da je Stay bio više, kako sam svojedobno pisao, "elegantni esteta iz dubrovačkog gosparskog salona nego li umjetnik stvaralac" iako je umro neshvaćen i u bijedi. Upravo kod njega započeo je učiti slikarstvo još vrlo mladi Petar Mattei (oko 1670-1726), koji će, kao što će o njemu pisati njegov mladi suvremenik dominikanski povjesničar i biograf Serafin Marija

Sl. 1. Ograda kora crkve sv. Vlaha u Dubrovniku nakon restauriranja slika P. Matteia

Sl. 2. Petar Mattei: "Mučenje sv. Vlaha" (sa kora crkva sv. Vlaha u Dubrovniku nakon restauriranja, a prije postavljanja na kor)

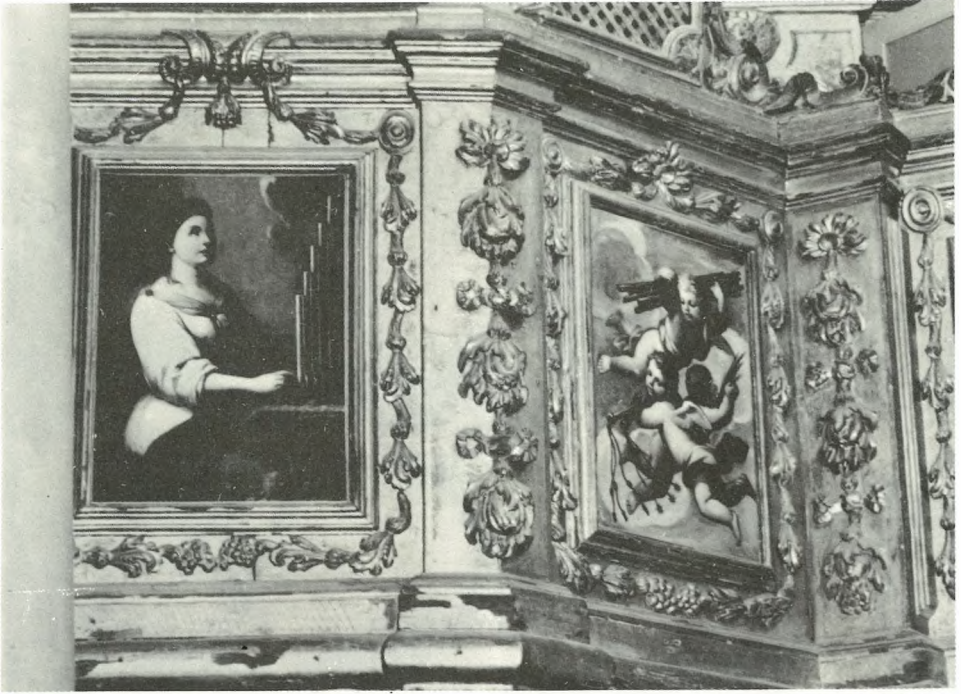
Sl. 3. P. Mattei: "Mučenje sv. Vlaha" (sa kora crkve sv. Vlaha u Dubrovniku nakon restauriranja i postavljanja na kor)

Sl. 4. P. Mattei: "Anđeli sa simbolima muke I" (sa kora crkve sv. Vlaha u Dubrovniku pred kraj restauriranja i prije postavljanja na kor)

Sl. 5. P. Mattei: "Angeli sa simbolima muke II" (sa kora crkve sv. Vlaha u Dubrovniku nakon restauriranja, a prije postavljanja na kor)

Sl. 6. P. Mattei: "Sv. Cecilija" i "Anđeli sa simbolima muke I" nakon restauriranja i postavljanja na kor

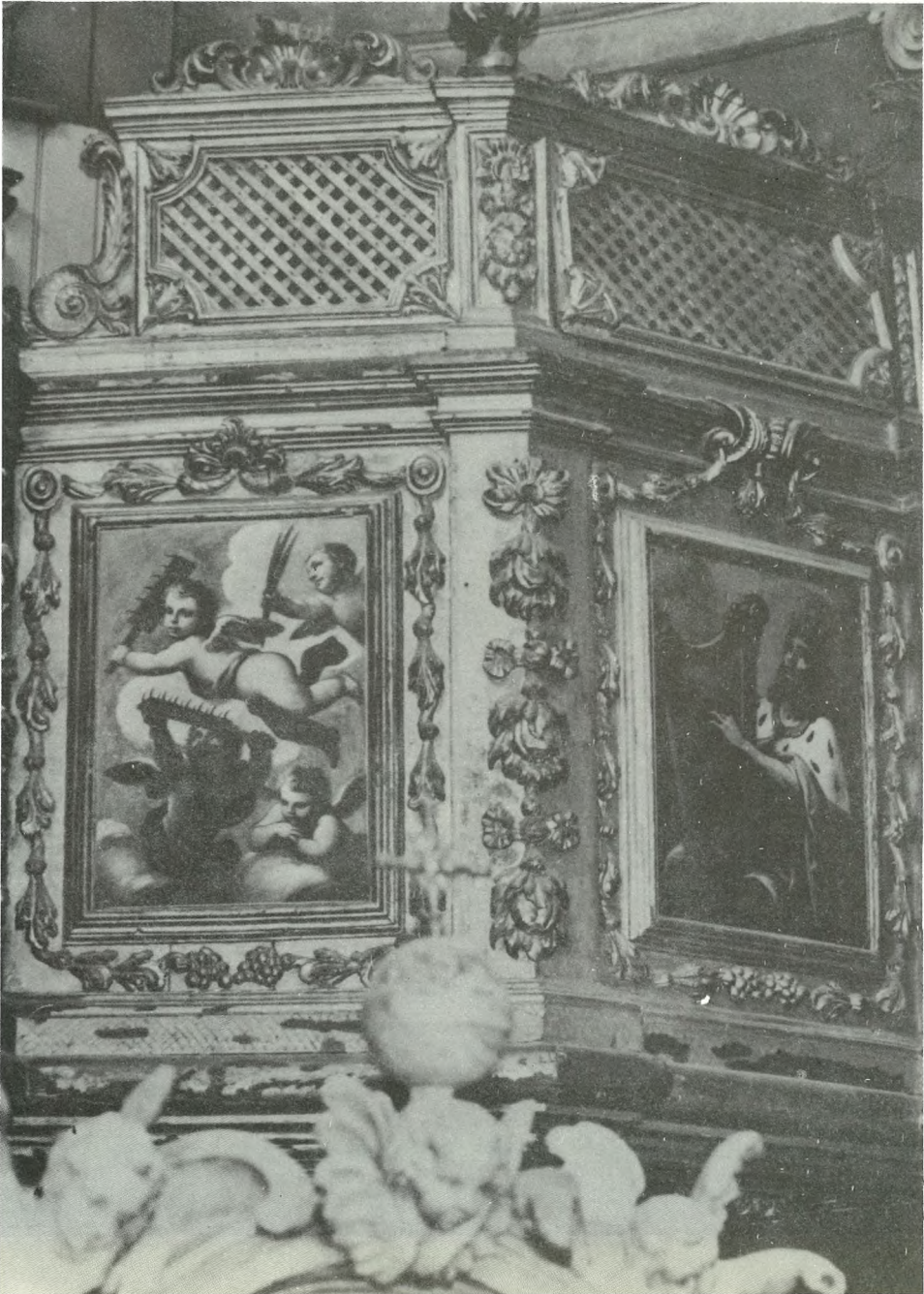
Cerva Crijević (1686-1759) u svojoj "Bibliotheca Ragusina", navodeći da je učio u Napulju kod Luke Giordana (u što se kadkad posumnjalo), a zatim u Veneciji. Od njegovih sam radova posebno u par navrata reproducirao palu "Sv. Bernard pred Bogorodicom" iz 1721. u novoj baroknoj katedrali koju je poklonio tada poznati prelat i donator Bernard Gjorgjić, a nalazi se na raskošnom oltaru s mramornim polikromiranim intarzijama napuljskog "altarista" Carla Degli Frangi koji je radio i u riznici. U posebnoj sam kraćoj studiji obradio njegove dvije velike kompozicije u riznici katedrale "Apoteoza Vjere" i "Apoteoza Mučeništva" koje sam analizirao uočavajući u njima razigranu baroknu kompoziciju i karakteristični patos i emfazu napuljskog baroka iz vremena Luke Giordana i Francesca Solimene, a s druge odjek akademskih strujanja u mletačkim slikarskim zbivanjima kraja Seicenta i početka Settecenta u jednoj provincijaliziranoj i prilično anemičnoj interpretaciji.

Tim slikama, koje je naknadno još detaljnije stilski i ikonografski obradio V. Marković, isti je dodao i kompoziciju na svodnom polju s anđelima koji nose simbole vrlina Bogu posvećenog života: vijence cvijeća, palmine grane i bokore ruža kao simbole sreće i pobjede koju donosi žrtvovanje za Vjeru.¹

¹ K. Prijatelj, Slikari XVII. i XVIII. stoljeća u Dubrovniku, Starohrvatska prosvjeta, III serija, svezak 1, Zagreb 1949, str. 255-261 (sa svom ranijom literaturom); K. Prijatelj, Matteieva slikarska dekoracija dubrovačke riznice, Situla, 14/15, Ljubljana 1974, str. 387-389, Anđela Horvat-Radmila Matječić-Kruno Prijatelj, Barok u Hrvatskoj, Zagreb 1982, str. 845-848.

Vidi također i:

S. M. Cerva, Bibliotheca Ragusina, T IV, Dubrovnik 1742, ed. S. Krsić, Zagreb 1980, str. 39-40. V. Marković, Zidno slikarstvo 17. i 18. stoljeća u Dalmaciji, Zagreb 1985, str. 51-54, 152.

Sl. 7. P. Mattei: "Angeli sa simbolima muke II" i "Kralj David" nakon restauriranja i postavljanja na kor

Sl. 8. P. Mattei: "Sv. Cecilija" sa kora crkve sv. Vlaha u Dubrovniku u toku restauriranja

Sl. 9. P. Mattei: "Kralj David" sa kora crkve sv. Vlaha u Dubrovniku u toku restauriranja

Kao što se vidi iz reprodukcije Matteijevih slika na koru crkve sv. Vlaha nakon restauriranja, ovaj slikar, koji je poput svog prvog učitelja umro također u bijedi i bio neshvaćen u svom gradu, imao je ipak stanoviti talenat koji mu ne možemo osporiti. Nije bio neki veliki majstor, ali je poznavao svoj zanat, osjetio dah i ugođaj stila svoga vremena i imao i neke diskretne osobne crte. Iz iznesenih razloga Mattei zaslužuje da bude detaljnije obrađen, a njegovi radovi identificirani. Ovaj će zahvat bez sumnje omogućiti da se u budućnosti detaljnije obradi i napiše kritička studija o njegovu opusu.²

Kruno Prijatelj

IL RESTAURO DEI DIPINTI DI PIETRO MATTEI SUL CORO DELLA CHIESA S. BIAGIO A DUBROVNIK

Riassunto

Il pittore raguseo Pietro Mattei (c. 1670-1726) ha dipinto sul coro riccamente intagliato e indorato in legno della chiesa di S. Biagio a Dubrovnik, edificata dall'architetto e scultore veneto Marino Gropelli tra il 1706. e il 1715, cinque tele rappresentanti il "Martirio di S. Biagio", due composizioni con angeli recanti i simboli del protettore della città, S. Cecilia e re Davide. I dipinti si trovavano in cattivissimo stato e sono stati recentemente restaurati nell'Istituto per il restauro di Zagabria riacquistando l'originale qualità. L'autore vi da una dettagliata descrizione del restauro e una particolareggiata analisi delle opere dell'artista che studio a Napoli e a Venezia. Sebbene non fu artista di primo piano, il Mattei presenta la più importante personalità della pittura locale a Dubrovnik nel periodo barocco. Lo studio termina coll'auspicio, che il Mattei-autore pure della pala "La vergine col. S. Bernardo" nel Duomo e delle grandi composizioni col "Trionfo della Fede" e "Trionfo del Martirio" nel tesoro del Duomo-sia quanto prima più dettagliatamente studiato in tutta la sua opera che attende ancora un vero studio monografico.

² Zahvaljujem za fotografije br. 2, 4, 5, 8, i 9. Zavodu za restauriranje umjetnina u Zagrebu (fotograf Mario Braun), a za fotografije 1, 3, 6 i 7. fotografu Antunu Tasovcu u Dubrovniku.